

L'ideòleg del suprematisme, es pot veure a Barcelona

Malèvitx: suprematisme i revolució

El Museu Picasso de Barcelona presenta, del 23 d'abril al 6 de juny, l'exposició *Malèvitx. Col·lecció del Museu Estatal Rus. Sant Petersburg*. La mostra consta de 42 pintures que l'artista va realitzar entre els anys 1900 i 1933.

El 17 de desembre del 1915 en una galeria d'art de Petrograd (abans Sant Petersburg, després Leningrad i, actualment, altra vegada Sant Petersburg) un col·lectiu d'artistes de l'avantguarda russa presentaven les seves últimes creacions. Res d'especial en aquella època d'efervescència creativa, si no fos que en aquesta mostra, Kasimir Malèvitx presentava per primera vegada trenta-cinc obres que, tal com l'artista definia, obrien un nou moviment artístic: el suprematisme. L'element fonamental, clau, el quadre primer, situat en una de les cantonades de la sala, era el *Quadrat negre sobre fons blanc*. Simbolitzava la base d'aquesta nova concepció de l'art, abstracta i immaterial. L'autor va definir el quadrat negre —que volgutament no tenia precisió geomètrica— com l'única imatge despullada, sense marc, dels nostres temps.

L'exposició es titulava *0,10* i l'acompanyava la frase: *Última exposició futurista*. La crítica de l'època la va rebre de mal grat, sense entusiasme, més aviat amb mofa. Però els quadres també van causar sorpresa i van suscitar fortes discussions. Els detractors veien en el suprematisme el final de l'art i deien del quadrat negre que era el quadrat mort, la personificació del no-res. Amb el títol *0,10* Malèvitx i els seus seguidors simbolitzaven la voluntat de reduir-ho tot a zero. Era el punt d'inici d'una nova manera de concebre la vida. I el deu, doncs, representava l'assoliment del nou món.

L'ORIGEN

Kasimir Malèvitx va néixer a Kíev (Ucraïna) el 26 de febrer de 1878. Segons que va explicar ell mateix en uns fragments autobiogràfics que va deixar escrits, en la seva infantesa no havia agafat mai un llapis ni un paper per dibuixar. El seu pare treballava en una fàbrica de

sucre. A casa seva mai no es parlava d'art ni d'artistes. Els seus pares tenien alguns quadres d'icones tradicionals russes penjats a la paret, però que mai no el van impactar de manera especial. En aquells anys d'infantesa el fascinava la naturalesa: la llum, els colors, les tempestes i les estrelles. El primer quadre que el va impressionar era d'un realisme tal que, segons Malèvitx, semblava talment part de la mateixa naturalesa. ¡Qui podia pensar que anys a venir, aquest personatge seria el líder d'un dels moviments que defensaven a ultrança el nou art abstracte i immaterial! I quan va començar a pintar —i ja no va parar mai més—, cap als dotze anys, i volia representar la natura, només aconseguia taques sense formes. Però la decisió era presa, volia ser pintor. Va haver de treballar com a funcionari per pagar-se el viatge a Moscou i poder ingressar a l'Escola de Pintura, Escultura i Arquitectura. Quan ho aconseguí, l'artista tenia 26 anys. Era l'any 1904.

A partir del 1905, els esdeveniments se succeeixen: l'art i la revolució socialista caminen plegats. Per poc temps, tanmateix. Aquest any, Malèvitx participa en la lluita de barricades a Moscou durant els fets revolucionaris. I és també durant aquest temps que l'artista, igual que tota l'avantguarda d'artistes joves de Rússia, feia seus els ideals del nou art que s'estava desenvolupant a l'Europa occidental.

Tal com explica Heiner Stachelhaus —autor del llibre *Kasimir Malèvitx. Un conflicte tràgic*—, Malèvitx “influint per la religió, la correspondència artística de la qual es troba en la tradició de la pintura iconoclasta, va entrar en contacte amb l'impressionisme, després amb el futurisme i el cubisme, fins a arribar al postimpressionisme, principalment amb Cézanne, i el neo-primitivisme. Això succeïa entre el 1905 i el 1912. Un any després va passar per la fase del cubo-futurisme i del *realisme hipersensible*: pintures amb

figuracions d'elements geomètrics, que en el rerefons continuaven desenvolupant-se en composicions *il·lògiques*”. La temàtica d'aquelles obres tractava sobretot de la vida del camp i del treball artesanal.

Rússia estava en aquells moments en plena efervescència revolucionària, i els artistes no n'eren un element al marge. Tot al contrari, participaven en els esdeveniments. L'art d'avantguarda, pels artistes, era una part fonamental del canvi, perquè ells també creaven un nou art. El 7 d'octubre del 1917 els bolxevics pujaven al poder. La vida i els canvis se succeïen a una velocitat vetiginosa. Al principi la revolució ofería grans possibilitats als artistes, que s'abocaven en els nous esdeveniments. Malèvitx no en fou una excepció: en 1917 va participar activament en la decoració de ciutats i manifestacions. El suprematisme fou, en aquesta primera fase de la revolució, un mitjà d'agitació de les masses: cercles, quadrats i creus vermelles i negres eren col·locats sobre cases, tanques, sales de reunions i de lectura, en fulls volants, manifestos, fins i tot als trens.

I la carrera de Malèvitx fou ascendent: a l'agost del 1917 havia estat elegit president del departament d'art del soviets de Moscou, per això a l'octubre era nomenat director-conservador de totes les col·leccions d'art de la ciutat i dirigent de tots els seus instituts artístics. En 1918 es convertia en catedràtic dels Tallers Superiors Tècnico-Artístics de l'Estat i de l'escola d'art dirigida per Marc Chagall a Vítebsk. I aquest mateix any funda UNOVIS (Afirmació del Nou Art). En 1922 és nomenat director de la secció de cultura pictòrica i de la secció teòrico-formal de l'Institut Estatal de la Cultura Artística.

És a Vítebsk, entorn del grup UNOVIS entre els anys 1919 i 1922, que Malèvitx desenvolupa amb més efervescència

Autorretrat, 1908-1909.

A. G. 1909

Cavalleria roja, 1928-1932.

Suprematisme, 1915.

A la soga, 1928.

—tant a través de textos com en la pràctica docent— la concepció suprematista.

LA CAIGUDA

Al principi la revolució política encara estava massa ocupada en ella mateixa per a prendre mesures radicals contra els artistes rebels. Però, a partir del 1921, amb la implantació de la NEP (Nova Política Econòmica), Lenin comença a imposar uns criteris artístics, que conduiran al realisme socialista, que serà implacable en època de Stalin. Pels líders del nou estat, els artistes d'avantguarda no estaven en condicions d'aconseguir una agitació de les masses, perquè no comprenien aquest art. Els líders bolxevics

imposaven el retorn al realisme i al materialisme, en nom de la revolució. I Malèvitx, encara que els plantà cara a través, sobretot, dels seus escrits i manifestos, va caure en picat. Va haver de tancar les seves escoles per falta de suport estatal i fou defenestrat dels càrrecs públics. Llavors, el líder del suprematisme se'n anà a Berlín.

El 29 de març de 1927 Malèvitx arribava a Berlín —primer i últim viatge a l'estranger que realitzà al llarg de la seva vida—, i va presentar-hi una exposició composta de 70 pintures, dotze dibuixos i models arquitectònics. Aquesta part de la seva producció artística ja no tornà a la Unió Soviètica. Gràcies a aquest fet, l'art de Malèvitx s'ha pogut conèixer a tot el

món. Perquè les autoritats soviètiques van prohibir les exposicions d'un bon nombre d'artistes d'avantguarda fins a anys molt recents. La primera exposició, després del vet, no arribà fins al 1987.

En 1927 Malèvitx tornà precipitadament a Moscou on morí d'un càncer en 1935. En l'última època de la seva vida —traumàtica— l'artista va tornar al figurativisme. Segons Stachelhaus: "Aquestes últimes obres són una expressió commovedora de la tragèdia d'un pintor que va trobar per a ell mateix la forma creativa més alta i més pura. Al final de la seva vida, Malèvitx reafirma el seu destí amb la matèria, partint de l'experiència dels seus quadres suprematistes".

Montse Serra